

Handläggare
Anna-Karin Niemi
018- 727 43 21

Datum
2017-12-14

Darienummer
2017-003360- HS

Till miljö- och hälsoskyddsnämnden

Resultat från tillsynsprojekt rökfria skolgårdar

Förslag till beslut:

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar

att godkänna återrapporteringen av tillsynsprojekt rökfria skolgårdar,

att sända rapporten till utbildningsnämnden med en begäran om redovisning över vilka ytterligare åtgärder som kommer att vidtas för att tobakslagens krav på rökfria skolgårdar ska uppfyllas på de kommunala skolorna

Sammanfattning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har under 2017 ett uppdrag från kommunfullmäktige att stödja det tobakspreventiva arbetet inom skolan genom att utföra tillsyn av skolgårdar och handlare. Som en del av uppdraget har miljöförvaltningen under september och oktober 2017 utfört oanmälda inspektioner på 27 gymnasieskolor och 20 högstadieskolor för att kontrollera om tobakslagens krav på rökfria skolgårdar följs.

Resultatet från inspektionerna visar att rökning på skolgårdarna eller vid skolentréerna förekommer på flertalet av de inspekterade skolorna. Det tobaksförebyggande arbetet på många av skolorna behöver förbättras. Med anledning av resultatet från tillsynen begär miljö- och hälsoskyddsnämnden en redovisning från utbildningsnämnden över vilka ytterligare åtgärder som kommer att vidtas för att tobakslagens krav på rökfria skolgårdar ska uppfyllas på de kommunala skolorna.

Miljöförvaltningen

Anna Nilsson
miljödirektör

Handläggare
Anna-Karin Niemi

Datum
2017-12-14

Darienummer
2017-003360- HS

Resultat från tillsynsprojekt rökfria skolgårdar

Sammanfattning

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har under 2017 ett uppdrag från kommunfullmäktige att stödja det tobakspreventiva arbetet inom skolan genom att utföra tillsyn av skolgårdar och handlare. Som en del av uppdraget har miljöförvaltningen under september och oktober 2017 utfört oanmälda inspektioner på 27 gymnasieskolor och 20 högstadieskolor för att kontrollera om tobakslagens krav på rökfria skolgårdar följs.

Resultatet från inspektionerna visar att rökning på skolgårdarna eller vid skolentréerna förekommer på flertalet av de inspekterade skolorna. Det tobaksförebyggande arbetet på många av skolorna behöver förbättras. Med anledning av resultatet från tillsynen begär miljö- och hälsoskyddsnämnden en redovisning från utbildningsnämnden över vilka ytterligare åtgärder som kommer att vidtas för att tobakslagens krav på rökfria skolgårdar ska uppfyllas på de kommunala skolorna.

Ärendet

Rökförbud på skolgårdar har funnits sedan 1994. Trots detta förekommer tobaksrökning på många grund- och gymnasieskolor. Istället för att vara en stödjande och skyddande miljö för barn och ungdomar är många skolor därför idag en riskmiljö för tobaksbruk. En tobaksfri skoltid är en viktig åtgärd för att förebygga att ungdomar börjar röka. Nio av tio av de som börjar med tobak gör det innan 18 års ålder.

Kommunfullmäktige har för år 2017 gett i uppdrag till miljö- och hälsoskyddsnämnden att stödja det tobakspreventiva arbetet inom skolan genom att utföra tillsyn av skolgårdar och handlare. I det följande redovisas resultat från tillsyn av skolgårdarna.

Syftet med tillsynen har varit att kontrollera om de besökta skolorna uppfyller tobakslagens krav på rökfria skolgårdar. Tillsynen har även syftat till att öka skolornas kunskap om tobakslagen och förbättra skolornas förebyggande arbete för att nå en rökfri skolmiljö.

Utöver tillsynsprojektet har miljöförvaltningen under året följt upp skolornas rutiner för att följa tobakslagen i samband med ordinarie tillsynsbesök på skolorna enligt miljöbalken.

Vad säger tobakslagen?

Tobakslagen är en skyddslag. Syftet med lagen är att skydda barn och ungdomar från rökning och passiv rökning genom att tillhandahålla rökfria miljöer.

Enligt 2 § tobakslagen är rökning förbjuden i lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn och ungdomar samt på skolgårdar och på motsvarande områden på förskolor och fritidshem. Med skolverksamhet avses grund- och gymnasieskolor.

Rökförbudet gäller dygnet runt, veckans alla dagar, för samtliga som vistas vid eller i lokalerna och inkluderar all verksamhet som disponerar lokalerna. Det är till exempel inte heller tillåtet att röka på skolgården i samband med personal- och föräldramöten eller andra kvällsaktiviteter i lokalerna.

Lagen ger inte möjlighet till något undantag från rökförbudet gällande utomhusmiljöer som är avsedda för barn- och ungdomsverksamhet. Det innebär att det inte är möjligt att inrätta rökrutor på skolgården. Det är inte heller möjligt att upprätta rökrutor på någon annans mark och hänvisa skoleleverna dit. Detta eftersom att även det området då kommer att jämföras med en skolgård.

Det är skolledningen som har ansvaret för att skolan uppfyller tobakslagens krav på rökfri skolmiljö.

Genomförande av tillsyn

Samtliga högstadie- och gymnasieskolor fick skriftlig information om tobakslagen och det kommande tillsynsprojektet i början på juni 2017. Informationen skickades även till Uppsala kommun Skolfastigheter AB som äger många av skolfastigheterna i kommunen.

Oanmälda inspektioner genomfördes under mitten på september till slutet på oktober på 27 gymnasie- och gymnasiesärskolor och 20 högstadieskolor.

Vid inspektionerna gjordes en rundvandring utomhus på skolans område för att se om elever och/eller personal rökte på skolgården eller om det fanns spår av att rökning förekommer på området. För de skolor där skolgård saknades kontrollerades rökförbudet kring skolans entréer. På flertalet av skolorna där det var möjligt tillfrågades några elever och personal om de fått information från skolan om rökförbudet samt om rökning brukar förekomma på skolans område.

Vid inspektionen noterades även om det fanns skyltar med information om rökförbudet, alternativt att skolan jobbar för en tobaksfri skoltid, på gården och vid entréer. Vid rundvandringen kontrollerades även om det fanns askkoppar, rökrutor eller dylikt som ger ett motstridigt budskap om rökförbudet. Platsbesöket på varje skola pågick cirka 30 minuter.

Resultatet från inspektionerna sammanställdes i inspektionsrapporter som skickades till skolorna efter inspektionerna. För skolor där brister noterats har en åtgärdsplan begärts in. En kopia på inspektionsrapporten skickades till fastighetsägaren.

Vid en del av inspektionerna där det var möjligt tillfrågades även elever och/eller personal om de kände till tobakshandlare som säljer cigaretter till minderåriga. Tips på försäljningsställen överlämnades efter inspektionerna till tillståndsenheten på miljöförvaltningen som har tillsyn över handeln med tobaksvaror enligt tobakslagen.

Resultat

Kunskap om tobakslagen

På samtliga 35 skolor där personal intervjuades framkom att de fått information om att det är förbjudet att röka på skolgården. Även de flesta av eleverna som tillfrågades kände till rökförbudet. På 36 av 45 skolor (80 procent) där intervjuer med elever gjordes svarade samtliga tillfrågade att de hade fått information om rökförbudet.

Det var ofta oklart både bland personal och bland elever vad exakt som räknas som skolgård och där det därmed inte är tillåtet att röka enligt tobakslagen. De flesta av skolgårdarna är inte tydligt avgränsade med till exempel staket eller växtlighet.

Information om rökförbudet

På 50 procent av högstadieskolorna och 67 procent av gymnasieskolorna fanns en eller flera skyltar som informerar om rökförbudet, alternativt att skolan jobbar för en tobaksfri skoltid.

Rökning vid inspektionstillfället

Vid 20 procent av högstadieskolorna och 48 procent av gymnasieskolorna observerades rökning på skolgården eller vid skolornas entréer vid inspektionstillfället. De flesta som rökte var eller bedömdes vara elever.

Förekomst av rökning på skolgården enligt personal och elever

På 60 procent av högstadieskolorna och 79 procent av gymnasieskolorna, där elever och/eller personal tillfrågades om rökning brukar förekomma på skolgården, framkom att rökning brukar förekomma. Förekomsten av rökning på skolgården varierar dock mellan olika skolor. På en del skolor framfördes att rökning sker dagligen på skolgården medan det på andra skolor enligt uppgift inte inträffar lika ofta eller enbart på kvällar och helger.

Tecken på att rökning förekommer

På 85 procent av högstadieskolorna och 96 procent av gymnasieskolorna noterades cigarettfimpar och ibland cigarettpaket på skolgården eller vid entréerna vilket gör det

sannolikt att rökning brukar förekomma. Det enda gymnasium där cigarettfimpar inte noterades var en gymnasiesärskola.

Rökrutor och askkoppar

Vid 11 procent av gymnasieskolorna (fem skolor) noterades särskilt anordnade platser för rökning som används av skolornas elever vid rökning, till exempel lusthus eller sittplatser med väderskydd och utplacerade askkoppar. Detta noterades inte på någon av högstadieskolorna.

Vid 5 procent av högstadieskolorna (en skola) och 37 procent av gymnasieskolorna (tio skolor) fanns askkoppar uppsatta på eller i direkt anslutning till skolgården eller skolentrén.

Försäljning av cigaretter till minderåriga

Vid en del av inspektionerna framkom information om försäljningsställen som enligt uppgift från elever eller personal säljer cigaretter till minderåriga. Tips på sju försäljningsställen har överlämnats till tillståndsenheten på miljöförvaltningen.

Slutsatser

Resultatet från tillsynsbesöken visar att rökning på skolgårdarna eller vid skolentréerna förekommer på flertalet av de inspekterade skolorna, dock i varierande omfattning. Det tobaksförebyggande arbetet på många av skolorna behöver förbättras. Miljöförvaltningen bedömer att det är nödvändigt med fortsatt återkommande tillsyn enligt tobakslagen på skolorna.

Det som var positivt vid inspektionerna var att all tillfrågad personal och flertalet av de tillfrågade eleverna hade kunskap om att det inte är tillåtet att röka på skolgården. På flera skolor framkom även att skolan under höstterminen skärpt sina rutiner och utökat skyltningen om rökförbudet vilket miljöförvaltningens information om tillsynsprojektet kan ha bidragit till.

Rökfria skolgårdar och tobaksfri skoltid är en ledningsfråga. Skolledningen bör skapa förutsättningar för och stödja ett kontinuerligt tobaksförebyggande arbete på skolan. I detta arbete är lärare och all annan skolpersonal viktiga förebilder för eleverna. Skolan bör ha en tobakspolicy som följs. Det är bra om skolan inkluderar så väl elever som skolpersonal och föräldrar i arbetet med att ta fram en policy.

Det bör finnas fastställda rutiner för hur elever, personal och föräldrar får information om skolans regler för rökning. På många av skolorna behöver det tydliggöras vad som räknas som skolans område. Det bör även vara tydligt att det inte är tillåtet att röka på skolgården eller vid entréerna för andra som vistas på området.

Sådant som kan ge vilseledande budskap om rökförbudet som exempelvis askkoppar och rökrutor på eller intill skolgården behöver tas bort.